

Prof. MARIANA BADEA

**LIMBA ȘI
LITERATURA
ROMÂNĂ**

**pentru clasele
• V-VI •**

Lucrare realizată în conformitate
cu *PROGRAMA ȘCOLARĂ DE LIMBA
ȘI LITERATURA ROMÂNĂ*

Editura: **BADEA & PROFESSIONAL CONSULTING**

Bd. N. Grigorescu 63, sector 3, București

Comenzi la tel./fax: (021)222.1183

www.editurabadea.ro

Informații, consultații,
comentarii și dezbateri pe blogul
www.mariana-badea.ro

Cuprins

OPERE LITERARE

- COMPUNERI ARGUMENTATIVE -

■ CLASA A V-A

GENUL LIRIC

● „Ce te legeni...” de Mihai Eminescu	pag. 17
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „La mijloc de codru...” de Mihai Eminescu	pag. 22
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „Fiind băiet păduri cutreieram” de Mihai Eminescu	pag. 25
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „O, rămâi...” de Mihai Eminescu	pag. 30
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „Mama” de Nicolae Labiș	pag. 35
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „Copilărie” de Victor Eftimiu	pag. 37
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „Sfârșit de toamnă” de Vasile Alecsandri	pag. 41
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	
● „Toamna” de Octavian Goga	pag. 46
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	
● „Cămara de fructe” de Ion Pillat	pag. 50
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	
● „Vară” de Lucian Blaga	pag. 54
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	

GENUL EPIC

● Balada unui greier mic” de George Topârceanu	pag. 58
Apartenența operei la genul epic	
● „Prâslea cel voinic și merele de aur” – basm popular	pag. 63
Povestire pe momentele subiectului	
Apartenența operei la genul epic, specia literară basm popular	pag. 70
Caracterizarea personajului principal din basmul popular	pag. 74
Rezumatul basmului popular	pag. 78

● „Aleodor împărat” – basm popular	pag. 79
Povestire pe momentele subiectului	pag. 82
Apartenența operei la genul epic, specia literară basm popular	pag. 85
Caracterizarea personajului principal din basmul popular	pag. 88
Rezumatul basmului popular	
● „Dragoș-Vodă” – legendă populară	
Apartenența operei la genul epic,	pag. 89
specia literară legendă populară	pag. 92
Rezumatul legendei populare	
● „Dreptatea lui Țepeș”	
Apartenența operei la genul epic,	pag. 93
specia literară legendă populară	pag. 95
Rezumatul legendei populare	
● „Stânca corbului” – legendă populară	
Apartenența operei la genul epic, specia literară legendă populară	pag. 96
Rezumatul legendei populare	pag. 99
● „Vizită...” de I.L. Caragiale	
Apartenența operei la genul epic, specia literară schiță	pag. 100
Caracterizarea personajului principal din schiță	pag. 105
Rezumatul schiței	pag. 108
● „D-I Goe...” de I.L. Caragiale	
Apartenența operei la genul epic, specia literară schiță	pag. 109
Caracterizarea personajului principal din schiță	pag. 114
Caracterizarea personajelor secundare din schiță	pag. 118
Rezumatul schiței	pag. 121
● „Descoperind râul” de Fănuș Neagu	
Apartenența operei la genul epic, specia literară povestire	pag. 122
Rezumatul povestirii	pag. 125
● „Ciobănilă” de Vasile Voiculescu	
Apartenența operei la genul epic, specia literară povestire	pag. 126
Rezumatul povestirii	pag. 131
● „Gândăcelul” de Emil Gârleanu	
Apartenența operei la genul epic, specia literară povestire	pag. 132
● „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă (fragment)	
„La cireșe”	pag. 134
● Personajul literar: definiție, clasificare,	
modalități de caracterizare	pag. 139
● „Domnu Trandafir” de Mihail Sadoveanu	
Portret literar	pag. 143
● „Mihai Viteazul” de Nicolae Bălcescu	
Portret literar	pag. 148

■ CLASA A VI-A

GENUL LIRIC

● „Peste vârfuri” de Mihai Eminescu	pag. 150
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „O, rămâi...” de Mihai Eminescu	pag. 30
Apartenența operei la genul liric, specia literară elegie	
● „Doina” – doină populară	pag. 155
Apartenența operei la genul liric, specia literară doină populară	
● „Măi bădiță, floare dulce” – doină populară	pag. 159
Apartenența operei la genul liric, specia literară doină populară	
● „Iarna” de Vasile Alecsandri	pag. 162
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	
● „Mezul iernei” de Vasile Alecsandri	pag. 167
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	
● „Mărțișor” de Ion Pillat	pag. 172
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	
● „Creion” de Tudor Arghezi	pag. 176
Apartenența operei la genul liric, specia literară pastel	

GENUL EPIC

● „Sobieski și românii” de Costache Negruzzi	pag. 179
Apartenența operei la genul epic, specia literară nuvelă	
Caracterizarea personajelor din nuvelă	pag. 183
Rezumatul nuvelei	pag. 187
● „Budulea Taichii” de Ioan Slavici	
Povestire pe momentele subiectului	pag. 188
Caracterizarea personajelor din nuvelă	pag. 200
Apartenența operei la genul epic, specia literară nuvelă	pag. 204
Rezumatul nuvelei	pag. 208
● „Căinele și cățelul” de Grigore Alexandrescu	pag. 210
Apartenența operei la genul epic, specia literară fabulă	
● „Bivolul și coțofana” de George Topârceanu	pag. 217
Apartenența operei la genul epic, specia literară fabulă	
● „Constantin Brâncovanul”	pag. 223
Apartenența operei la genul epic, specia literară baladă populară	
Caracterizarea personajului principal	pag. 235
● „Toma Alimos”	pag. 239
Apartenența operei la genul epic, specia literară baladă populară	
Caracterizarea personajului principal	pag. 248

DICȚIONAR DE SCRITORI

- BIOBIBLIOGRAFII ALE SCRITORILOR -

♦ VASILE ALECSANRI	pag.251
♦ GRIGORE ALEXANDRESCU	pag.253
♦ TUDOR ARGHEZI	pag.254
♦ NICOLAE BĂLCESCU	pag.256
♦ LUCIAN BLAGA	pag.258
♦ ION LUCA CARAGIALE	pag.261
♦ MIHAI EMINESCU	pag.263
♦ VICTOR EFTIMIU	pag.267
♦ EMIL GÂRLEANU	pag.268
♦ OCTAVIAN GOGA	pag.270
♦ NICOLAE LABIȘ	pag.272
♦ FĂNUȘ NEAGU	pag.273
♦ COSTACHE NEGRUZZI	pag.275
♦ ION PILLAT	pag.276
♦ ALECU RUSSO	pag.278
♦ MIHAIL SADOVEANU	pag.280
♦ IOAN SLAVICI	pag.282
♦ GEORGE TOPÂRCEANU	pag.286

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

● Situația de comunicare	pag. 288
- Tipuri de texte	pag. 290

LITERATURA – ARTĂ A CUVÂNTULUI (literatura cultă și literatura populară)

pag. 291

■ Opera literară; genul și specia

● Genul liric – specii literare lirice	pag. 295
● Genul epic – specii literare epice	pag. 297
● Limbajul artistic; figuri de stil	pag. 301
	pag. 309

MIC DICȚIONAR DE CONCEPTE OPERAȚIONALE

pag. 316

Sumar

- încadrarea operelor
pe
genuri și specii literare -

GENUL LIRIC

ELEGIA

● „Ce te legeni...” de Mihai Eminescu	pag. 17
● „La mijloc de codru...” de Mihai Eminescu	pag. 22
● „Fiind băiet păduri cutreieram” de Mihai Eminescu	pag. 25
● „O, rămâi...” de Mihai Eminescu	pag. 30
● „Mama” de Nicolae Labiș	pag. 35
● „Copilărie” de Victor Eftimiu	pag. 37
● „Peste vârfuri” de Mihai Eminescu	pag.150

PASTELUL

● „Sfârșit de toamnă” de Vasile Alecsandri	pag. 41
● „Toamna” de Octavian Goga	pag. 46
● „Cămara de fructe” de Ion Pillat	pag. 50
● „Vară” de Lucian Blaga	pag. 54
● „Iarna” de Vasile Alecsandri	pag.162
● „Mezul iernei” de Vasile Alecsandri	pag.167
● „Mărțișor” de Ion Pillat	pag.172
● „Creion” de Tudor Arghezi	pag.176

DOINA POPULARĂ

● „Doina” – doină populară	pag.155
● „Măi bădiță, floare dulce” – doină populară	pag.159

- *Balada unui greier mic* de George Topârceanu pag. 58
- *„Amintiri din copilărie”* de Ion Creangă (fragment) pag. 134

BASMUL POPULAR

- *„Prâslea cel voinic și merele de aur”* – basm popular pag. 63
- *„Aleodor împărat”* – basm popular pag. 79

LEGENDA POPULARĂ

- *„Dragoș-Vodă”* pag. 89
- *„Dreptatea lui Țepeș”* pag. 93
- *„Stânca corbului”* pag. 96

SCHIȚA

- *„Vizită...”* de I.L. Caragiale pag. 100
- *„D-I Goe...”* de I.L. Caragiale pag. 109

POVESTIREA

- *„Descoperind râul”* de Fănuș Neagu pag. 122
- *„Ciobănilă”* de Vasile Voiculescu pag. 126
- *„Gândăcelul”* de Emil Gârleanu pag. 132

NUVELA

- *„Sobieski și românii”* de Costache Negruzzi pag. 179
- *„Budulea Taichii”* de Ioan Slavici pag. 188

FABULA

- *„Căinele și cățelul”* de Grigore Alexandrescu pag. 210
- *„Bivolul și coțofana”* de George Topârceanu pag. 217

BALADA POPULARĂ

- *„Constantin Brâncovanul”* pag. 223
- *„Toma Alimoș”* pag. 239

PORTRETUL LITERAR

- *„Domnu Trandafir”* de Mihail Sadoveanu pag. 143
- *„Mihai Viteazul”* de Nicolae Bălcescu pag. 148

PROGRAMA PENTRU CLASA A V-A

(extras)

[...]

CONȚINUTURI

1. Lectura

1.1. Cartea - obiect cultural. Titlul. Autorul. Tabla de materii. Așezarea în pagină. Volumul. Biblioteca.

1.2. Teoria literară

1.2.1. Raportul dintre realitate și literatură.

1.2.2. Textul și opera. Opera literară.

1.2.3. Structura operei literare. Textul în proză. Ce se povestește: narațiunea; cine participă la acțiune: personajul (portretul fizic și portretul moral al personajului); cine povestește: naratorul. Modurile de expunere: narațiunea, descrierea, dialogul.

1.2.4. Figurile de stil. Personificarea. Comparația. Enumerația. Repetiția. Epitetul.

1.2.5. Textul în versuri. Versificația. Versul și strofa. Rima.

1.3. Textul

1.3.1. Texte literare în proză și în versuri – populare și culte – aparținând diverselor genuri și specii. Specii obligatorii: schița și basmul.

1.3.2. Texte nonliterare: articolul de dicționar, reclama.

Se vor selecta 5-7 texte literare de bază, destinate studiului aprofundat. Între acestea vor fi incluse în mod obligatoriu și fragmente din operele scriitorilor clasici ai literaturii române. Ele pot fi însoțite de scurte texte auxiliare (literare sau nonliterare, inclusiv contemporane). Se sugerează ca textul de bază să nu depășească, de regulă, două pagini. Din textele mai lungi pot fi oferite fragmente semnificative, lectura integrală urmând a constitui obiect al lecturii personale a elevilor. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să evidențieze noțiunile cuprinse la punctele 1.2.1 – 1.2.5 și 1.3.1 – 1.3.2. Aceste texte trebuie să respecte următoarele criterii: *valoric, estetic, formativ, adecvare la vârsta elevilor.*

2. Practica rațională și funcțională a limbii

2.1. Comunicarea orală

2.1.1. Situația de comunicare. Aplicații pentru înțelegerea noțiunilor de: emițător, receptor, mesaj, context, cod, canal. Situația de comunicare dialogată.

2.1.2. Structurarea textului oral

Ideea principală, ideea secundară. Planul simplu și planul dezvoltat de idei. Rezumatul oral.

*Constituenții textului oral. *Selectarea cuvintelor. *Organizarea propoziției și a frazei.

*Disponerea și funcționarea simultană a elementelor verbale și nonverbale (aplicativ).

Organizarea *dialogului* simplu. Formule elementare de menținere a dialogului.

*Se recomandă ca elevii, folosindu-și deprinderile de exprimare orală, să poată realiza următoarele **acte de vorbire**:

- identificarea unei persoane, a unui obiect, a unui grup de persoane sau de obiecte;
- adresarea către o persoană, salutul;
- formularea de întrebări;
- inițierea sau încheierea unui schimb verbal;
- susținerea unei discuții directe sau telefonice;
- cererea sau oferirea unei informații despre: identitatea, starea, ocupația, calitatea socială a unei persoane; forma, calitatea, utilitatea unor obiecte; mediul familial, mediul social al unei persoane; un orar, un itinerar, desfășurarea unei acțiuni;
- exprimarea acordului sau a dezacordului, a gusturilor, a punctelor de vedere în legătură cu un fapt sau o persoană;
- descrierea unui obiect sau a unui ansamblu de obiecte;
- prezentarea unei acțiuni sau a unei înlănțuiri de acțiuni.

2.2. Comunicarea scrisă

2.2.1. Procesul scrierii

Părțile componente ale unei compuneri (actualizare). Așezarea corectă a textului în pagină. Elemente auxiliare în scriere (sublinieri, paranteze etc.). Semnele de punctuație: punctul, virgula, două puncte, ghilimelele, linia de dialog, semnul întrebării, semnul exclamării, cratima.

2.2.2. Contexte de realizare

Povestirea unor întâmplări reale sau imaginare. Transformarea textului dialogat în text narativ. Aprecieri personale referitoare la textele literare studiate (referitoare la personaje, figuri de stil, moduri de expunere etc.). Notițele. Lucrarea semestrială.

3. Elemente de construcție a comunicării

În toate clasele gimnaziului, modalitatea tradițională sau de altă natură, de ordonare, de combinare și de tratare didactică a unităților de conținut din acest capitol ține exclusiv de opțiunea autorului de manual și a profesorului. Se recomandă ca abordarea acestor aspecte să fie corelată cu studiul textului literar și nonliterar, inclusiv din punctul de vedere al valorilor stilistice, exigență absolut necesară, mai ales în cazul elementelor de lexic. Concepția pe care s-a întemeiat prezentul curriculum este că, în școală, predarea-învățarea va urmări „limba în funcțiune”, în variantele ei orală și scrisă, normată și literară, iar nu „limba ca sistem abstract”. Interesează *viziunea comunicativ-pragmatică* a prezentei programe, nu interesează *predarea în și pentru sine* a unor cunoștințe gramaticale, ci *abordarea funcțională și aplicativă* a acestora

în calitatea lor de elemente care contribuie la structurarea unei comunicări corecte și eficiente. În acest sens, se recomandă, în toate cazurile, exerciții de tip analitic (de recunoaștere, de grupare, de motivare, de descriere, de diferențiere) și de tip sintetic (de modificare, de completare, de exemplificare, de construcție). Se vor evidenția aspecte ținând de ortografie, de punctuație și de ortoepie, de exprimare corectă în toate situațiile care impun o asemenea abordare. Se sugerează ca, în predarea problemelor noi, profesorul să se sprijine de fiecare dată pe actualizarea cunoștințelor asimilate anterior de către elevi, pornind de la un text, de la o situație concretă de comunicare, și nu de la noțiunile teoretice.

Începând cu anul școlar 2006-2007 se vor respecta normele prevăzute de DOOM, ediția a II-a.

PROGRAMA PENTRU CLASA A VI-A (extras)

[...]

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI ASOCIATE

1. Receptarea mesajului oral în diferite situații de comunicare.

Competențe specifice. Conținuturi asociate

1.1 distingerea între informațiile esențiale și cele de detaliu dintr-un mesaj oral, stabilind legături sau diferențieri între informațiile receptate din surse diverse

- mesaje orale diverse;
- structurarea textului oral (actualizare);
- structura textului oral de tip narativ, descriptiv și informativ;
- *acte de vorbire;

1.2 sesizarea sensului unităților lexicale noi în funcție de context

- structura fonematică a cuvântului;
- forme lexicale corecte/ incorecte;
- receptare auditivă a cuvintelor noi în texte literare și nonliterare; serii sinonimice și antonimice; stabilirea sensului unui cuvânt necunoscut prin apel la context; sensul omonimelor în context;

- arhaisme și regionalisme; rolul lor în textele literare studiate;
- sufixe diminutivale și sufixe augmentative;
- cuvinte compuse prin alăturare, subordonare și abreviere;
- familia lexicală;

1.3 sesizarea abaterilor de la normele gramaticale într-un mesaj oral

- corectitudinea structurii gramaticale (morfologică și sintactică) în fluxul enunțurilor orale;
- abateri de la normele gramaticale (acord, flexiune) într-un mesaj oral;

1.4 aplicarea principiilor ascultării active în manifestarea unui comportament comunicativ adecvat

- organizarea textului dialogat;
- *elemente verbale și nonverbale în comunicarea orală;
- *acte de vorbire.

2. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje orale în situații de comunicare monologată și dialogată. Competențe specifice. Conținuturi asociate

2.1 înălțuirea clară și corectă a ideilor într-un monolog (narativ, descriptiv, informativ)

- ordonarea ideilor în comunicare (actualizare): realizarea orală a unui plan simplu și dezvoltarea acestuia prin adăugarea ideilor secundare;
- rezumarea orală a unui text dat (actualizare); alcătuirea unor texte orale narative, descriptive și informative;

2.2 utilizarea relațiilor de sinonimie, de antonimie, de omonimie în organizarea mesajului oral

- sensurile și semnificația unor cuvinte în diferite contexte;
- utilizarea, în contexte diverse, a achizițiilor lexicale noi;
- utilizarea adecvată, în contexte diverse, a unor sinonime, antonime, omonime;
- familii lexicale; câmpuri lexico-semantice;

[...]

2.4 adaptarea vorbirii la situația concretă de dialog sau de monolog

- textul dialogat: dialoguri pe diverse teme de interes pentru elevi, modalități de adaptare la interlocutor;

- monologul oral (texte narative, descriptive, informative);
- organizarea replicilor într-un dialog complex; adaptarea la interlocutor;

- *modalități de conectare a elementelor nonverbale la cele verbale;
- pronunțarea fluentă a unor secvențe semnificative ale mesajului oral, reglarea tonului, a intonației, în funcție de starea de spirit (bucurie, surpriză, supărare);
- comunicare orală cu scop declarat de informare, de luare de atitudine, de opinie;

- *acte de vorbire (de exemplu: formularea unor propuneri, expunerea unor opinii despre ceva sau cineva, prezentarea unor impresii, exprimarea acordului sau a dezacordului în fața unui auditoriu cunoscute, descrierea unui obiect, a unei persoane sau a unui loc etc.);

- exersarea dialogului/monologului de către elevii aparținând minorităților etnice, în situații concrete, care le-ar putea crea dificultăți de comunicare

2.5 participarea la diferite situații de comunicare, manifestând o atitudine favorabilă progresiei comunicării

- organizarea replicilor într-un dialog complex; inițierea, menținerea și încheierea unui dialog cu diferite categorii de interlocutori cunoscuți;

- *acte de vorbire (de exemplu: susținerea unei conversații impuse sau propuse; susținerea unui schimb verbal într-o conversație de grup, utilizând corect limba literară, posibilitățile expresive ale limbii vorbite;

- *adekvarea elementelor nonverbale la mesajul transmis.

3. Receptarea mesajului scris, din texte literare și nonliterare, în scopuri diverse. Competențe specifice. Conținuturi asociate

3.1 diferențierea elementelor de ansamblu de cele de detaliu în cadrul textului citit

- identificarea problemei principale abordate într-un text literar sau nonliterar (într-o descriere: elementele și trăsăturile obiectelor descrise; într-o narațiune: acțiunea, participanții la acțiune, timpul și spațiul în care se petrec evenimentele; într-un anunț sau într-o știre: ideile esențiale și intenția comunicativă din spatele acestora);

- subiectul operei literare, momentele subiectului, timpul și spațiul în narațiune

- *structura cărții: rolul cuprinsului, al prefeței, postfeței și al notelor;
- texte literare epice și lirice; texte nonliterare: anunțul, știrea

3.2 identificarea modurilor de expunere într-un text epic și a procedeelelor de expresivitate artistică într-un text liric

- caracteristicile operelor epice (în proză sau versuri): narațiunea la persoana a III-a și la persoana I, subiectul operei literare, momentele subiectului, timpul și spațiul în narațiune, autor, narator, personaje; rolul dialogului și al descrierii într-o narațiune; descrierea (portretul literar, tabloul); dialogul ca mijloc de caracterizare a personajelor;

- rolul figurilor de stil învățate în diferite texte literare, populare și culte (personificare, comparație, enumeratie, repetiție, epitet, antiteza); tipuri de rimă (monorima, rima împerecheată, rima încrucișată, rima îmbrățișată) și măsura versurilor

- diferențierea între o operă epică și o operă lirică;

- trăsături ale speciilor literare: **pastelul, fabula și doina populară;**

- texte nonliterare: anunțul, știrea; modul de reflectare a realității în textul nonliterar (prin comparație cu modul de reflectare a realității în textul literar)

[...]

4. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje scrise, în diferite contexte de realizare, cu scopuri diverse. Competențe specifice. Conținuturi asociate

4.1 redactarea textelor cu destinații diverse

- structurarea detaliilor în jurul ideii principale;

- redactarea unor scrisori și anunțuri;

- rezumatul unui text citit (literar sau nonliterar); aprecieri personale referitoare la textele epice și lirice studiate;

- relatarea unor fapte/ întâmplări; *prezentarea unor informații privitoare la realitatea înconjurătoare;